

HOOFSTUK 1

ALGEMENE INLEIDING EN UITEENSETTING VAN DIE STUDIE

1.1 INLEIDING

Sedert die 1950's en met die werk van Bowlby (1993:67) kon daar vasgestel word of ouer-kind binding 'n invloed op die kind se latere emosionele ontwikkeling het. Die ouer is die primêre versorger, opvoeder en beskermmer van die kind, en normaalweg ontwikkel hierdie talent net soos wat die kind van suigeling tot volwassene ontwikkel. Menige ouer wil egter meer van die opvoedingsgebeure weet. Hierdie bykomende kennis is waardevol en 'n aanvulling in kinderopvoeding. Wanneer 'n kind 'n gedragsprobleem ontwikkel of openbaar, het ouers gewoonlik die kwelvraag: Wat het verkeerd geloop? Waar het ons gefouteer?

Die middelkinderjare is die tydperk in kinders se lewe wanneer hulle enersyds die wondere van die lewe ontdek en andersyds emosioneel ontwaak wat 'n bepaalde uitwerking op hul ontwikkeling tot volwassene het. Wanneer 'n kind emosies soos aggressie, hartseer, teleurgesteldheid of frustrasie ervaar, wil hulle die wêreld om hulle daarvan bewus maak. Die manier hoe aggressie byvoorbeeld tot uiting kom, hang van die kind se ouderdom en temperament af (Eastman, 1994:3). Volgens Eastman (1994:60) en Louw ; Schoeman; van Ede & Wait (1990:377) streef die kind in sy middelkinderjare na status en om "te behoort". Skoolkinders wat dus alleen "uitgeskuif" en depressief voel, is geneig tot aggressiewe gedrag. (vergelyk Eastman, 1994:65.) Navorser beleef dat hierdie probleme daartoe lei dat kinders nie met hul primêre gevoelens in kontak is nie, maar op simptome reageer wat weer 'n oorsaak van onverantwoordelike gedrag mag wees. Deur die daarstelling van hanteringsmeganismes kan kinders leer hoe om hulle emosies effektief en sosiaal aanvaarbaar te hanteer. Dit mag dus wees dat in gevalle waar die ouer-kind binding nie sterk genoeg is nie, die ouers nie so op die emosionele belewing van hulle kind ingestel is nie. Die ouers se gedrag en houding mag self tot emosies soos aggressie aanleiding gee.

In hierdie hoofstuk word 'n uiteensetting van die beplanning, struktuur en strategie van die ondersoek wat gebruik is, gegee. Die motivering vir die keuse van die onderwerp, die navorsingsprobleem, die doel van die studie en die navorsingshipotese word bespreek. Die navorsingsbenadering, die soort navorsing, die navorsingsontwerp en die navorsingsprosedures geniet ook aandag. Die voorondersoek, die omskrywing van die universum, probleme met die navorsing en definisies van die hoofkonsepte word ook uitgelig. Ten slotte word 'n indeling van die navorsingsverslag gegee, ten einde 'n begrip daar te stel van wat in die daaropvolgende hoofstukke volg.

1.2 MOTIVERING VIR DIE KEUSE VAN DIE ONDERWERP

Die motivering vir die studie spruit voort uit die vraag waarom sekere kinders in hul middelkinderjare aggressiewe gedrag openbaar. Navorser is van mening dat aggressie die emosie is wat die meeste deur kinders uitgedruk word. Volgens Louw et al. (1990:364-365) neem aggressie geleidelik tydens die middelkinderjare toe en is aggressiewe optrede daarop gemik om 'n ander persoon te beseer. Hierdie besering kan fisies of emosioneel teenoor homself of andere wees. Navorser is van mening dat aggressie dus 'n normale, eerlike gevoel is wat elke mens ervaar. Dit is egter die wyse waarop die kind aggressie in sy middelkinderjare uitdruk of hanteer wat uiters belangrik is.

Vanuit navorser se privaat praktyk is daar bevind dat aggressiewe gedrag by kinders in hulle middelkinderjare die belangrikste aanmeldingsprobleem is. Navorser het tydens 'n voorondersoek in die privaat praktyk vasgestel dat 63% van dié aanmeldingsake van kinders, kinders is wat aggressiewe gedrag en swak ouer-kind binding toon. Navorser beleef dat aggressiewe gedrag by kinders in die huidige samelewing toeneem. Ouers voel magteloos om hul aggressiewe kind te hanteer en te beheer. Navorser het bevind dat aggressiewe gedrag by die kind nie net sy optimale funksionering kan bemoeilik nie, maar dat dit ook 'n negatiewe invloed op die totale ouer-kind verhouding kan hê. (Binding ontwikkel reeds vanaf geboorte en negatiewe invloede waaraan die ouer en kind blootgestel word, soos aggressiewe gedrag by die kind, kan dus die ouer-kind verhouding negatief beïnvloed.)

Motivering vir hierdie studie spruit verder uit die mening dat daar by ouers 'n kennisleemte in die hantering van die spesifieke behoeftes van die aggressiewe kind bestaan. Navorser is van mening dat dit noodsaaklik is om ouers te ondersteun ten einde in hierdie behoeftes van die kind te kan voorsien en dus die hantering van aggressiewe gedrag by die kind effektief te kan aanspreek.

Volgens Oaklander (1993:281) behels gestaltterapie 'n humanistiese, proses-georiënteerde vorm van terapie wat op al die aspekte van 'n persoon, naamlik sy sintuie, liggaam, gevoelens en intellek betrekking het. Navorser is van mening dat hierdie benadering suksesvol met kinders gebruik kan word, omdat al die konsepte en beginsels aan gesonde kinderontwikkeling verwant is. Vir die doeleindes van die studie word die gestaltbenadering as basis vir die intervensieprogram benut. Verdere ondersteunende tegnieke vanuit die sisteem- en behavioristiese teorieë word ook benut. Aangesien dit in die studie om die versterking van die ouer-kind binding en gesonde funksionering by die aggressiewe kind gaan, is navorser van mening dat die beginsels en tegnieke van die gestaltbenadering met sukses toegepas kan word.

Navorser is van mening dat die aggressiewe kind se bewustheid verhoog moet word om sodoende sy gevoelens te besit en te ervaar, maar ook sosiaal aanvaarbare hanteringstrategieë moet aanleer om die ouer-kind verhouding te versterk. Die kind in sy middelkinderjare raak al hoe meer van emosies bewus, maar leer om sy emosies te beheer, te onderdruk of weg te steek (Bender, 1996:120). Volgens Bender (1996:122) raak die kind se aggressie meer verfynd en hy beskik oor sekere sosiale vaardighede om sy frustrasies te beheer.

Aangesien die primêre skoolkind na onafhanklikheid en selfstandigheid strew, beland hy egter al hoe meer in situasies wat hom kan frustreer en kwaad maak. Gevoelens van bewuste of selfs onbewuste woede maak hom dikwels nukkerig en negatief. Die kind sal soms selfs geweld gebruik om sy probleem op te los en om sy frustrasie te verlig. Die kind weet soms nie hoe om in situasies sy aggressie te besit, uit te druk of te beheer nie omdat hy nie die nodige toerusting aangeleer het nie. In die samelewing kan redes soos 'n

tekort aan ouer-kind binding, ouerskapsvaardighede , emosionele verwaarlosing van kinders en skielike verandering wat binne die gesin plaasvind soos byvoorbeeld egskeiding, tot aggressie by kinders bydra.(vergelyk Leadbetter & Leadbetter,1993:61 en Allen,1994:41.)

In die studie word daar op die junior-primêre (6-9 jaar) skoolkind gefokus, aangesien die kind langer tye van sy ouers af weg is en hy moet dus vir 'n groot gedeelte van die dag op sy eie funksioneer. 'n Kind is nie altyd gereed om die wêreld weg van sy ouers te hanteer nie. Aanpassings in die skool kan vir die kind 'n bedreiging wees. Aggressiewe gedrag kan dus die kind se wapen word om homself teen byvoorbeeld negatiewe invloede van ouers en maats te beskerm.

Die studie fokus ook op die belangrike rol wat die ouers op die kind tydens die middelkinderjare se lewe het. Dit is egter hier waar leiding aan die kind en die ouer gegee kan word om optimale verhoudinge te kweek. Vir die doeleindes van die studie word daar op "hy" tydens die teoretiese hoofstukke gefokus as daar van die aggressiewe kind gepraat word vir makliker leesbaarheid, alhoewel seuns en dogters in die studie betrek is.

Om te speel, is soms die enigste manier waarop 'n kind angs, spanning, verwarring, aggressie en ander emosionele probleme kan hanteer. Navorser is van mening dat vroeë identifisering en die aanleer van sosiaal aanvaarbare hanteringstrategieë vir aggressie by kinders nodig is om volwasse aggressie te voorkom. Aggressiwiteit is 'n negatiewe toestand in die samelewing en skole. Volgens Louw et al.(1990:326) is die middelkinderjare 'n ontwikkelingsydperk wat as 'n rustige, tog belangrike tydperk veral wat betref die kind se kognitiewe, sosiale, emosionele en selfbeeldontwikkeling beskou word. Dit is vir die navorser duidelik dat sosialisering, ontdekking en eksperimentering van groot waarde tydens hierdie fase is en dat aggressie 'n beperkende faktor kan wees.

Behalwe vir die realiteit van die voorkoms van aggressiewe gedrag by laerskoolkinders in Groblersdal waar die navorsing gedoen is, die impak wat dit op die ouer-kind verhouding het en 'n gebrek aan hulp en ondersteuning wat daar aan die aggressiewe kind gebied

word, het die navorser se persoonlike betrokkenheid by die laerskool en praktyk 'n sentrale rol in die motivering van die betrokke onderwerp gespeel. Hierdie kontak het tot die insig gelei dat indien die aggressiewe kind se bewustheid van sy gevoelens verhoog kan word, die ouer-kind binding versterk sal word. Beide ouer en kind moet dus van hul emosionele behoeftes bewus gemaak word en hanteringstrategieë aangeleer word om hul verhouding te versterk.

Die navorser is dus van mening dat juis om hierdie rede dit in hierdie studie noodsaaklik is om 'n spelterapeutiese intervensieprogram daar te stel, wat uit 'n program vir die bewusmaking van die kind se aggressie bestaan en hoe die ouers die aggressiewe kind kan hanteer en verstaan. Hierdie program word dus gemik op die versterking van die ouer-kind binding.

1.3 PROBLEEMFORMULERING

Na afleiding van die koerantberigte (Beeld, 2000:3 en Daller, 2000:2) waar kinders se aggressie tot ouer-en gesinsmoord kan lei, is navorser van mening dat aggressiewe gedrag by kinders in 'n meer ernstige lig raakgesien en aangespreek moet word, aangesien dit verreikende gevolge kan hê. Elke kind is uniek. Dit is noodsaaklik om elke kind se temperament te verstaan. Volgens Eastman (1994:65) word aggressie dikwels as 'n masker in 'n kind se lewe gebruik, hy gebruik dit dus as verdedigingsmeganisme om homself te beskerm. Vanuit die aanmeldingsprobleme by navorser se privaatpraktyk, blyk dit dat skoolmaats geneig is om aggressiewe kinders te vermy. Die kind word dus geïsoleer wat die aggressie versterk. Die selfbeeld van die aggressiewe kind verswak as gevolg van sy gedrag en swak sosialiseringvaardighede. Die aggressiewe kind gebruik dikwels sy aggressie om sy ware gevoelens soos onsekerheid en eensaamheid weg te steek. Navorser is van mening dat aggressie 'n tipiese reaksie is en dat 'n persoon dan nie in beheer van sy gevoelens is nie. Sommige kinders veg (deur aggressief op te tree) en ander vlug (depressie ontstaan).

Die voorkoms van aggressiewe gedrag by kinders oefen volgens navorser nie net 'n direkte invloed op die kind as individu se optimale funksionering uit nie, maar ook op die funksionering van sy gesin en die breë gemeenskap. Watkins (1987:104) wys na die belangrikheid van ouer-kind binding in die vroeë lewensjare van 'n kind. Wat die invloed van aggressie op die kind se funksionering en die ouer-kind binding betref, is dit volgens navorser belangrik om in ag te neem dat die middelkinderjare deur groei op alle gebiede en aanpassing by 'n veranderde leefwêreld gekenmerk word. Tydens die middelkinderjare moet sekere ontwikkelingsstake bemeester word. Indien die kind se gesonde ontwikkeling belemmer word, word die suksesvolle bereiking van sy volle groei en ontwikkeling negatief beïnvloed.

3.1.1.1.1.1.1.1

Volgens navorser verken die kind in die middelkinderjare die wêreld op 'n breër vlak as die voorskoolse kind. Die kind word tydens hierdie tydperk aan meer groei en ontwikkeling blootgestel. Louw et al. (1990:362) is van mening dat dit beteken dat daar 'n verandering van hulpeloosheid na onafhanklikheid en selfgenoegsaamheid is. Die kind in die middelkinderjare is ook in staat om 'n verskeidenheid van gevoelens uit te druk en te beleef, maar vind dit soms moeilik om dit te verbaliseer. Du Toit & Kruger (1991:20) stem saam met Louw et al. (1990:362) dat hierdie emosies meer spesifiek, divers en gesofistikeerd is. Navorser is van mening dat die verkryging van beheer oor die kind se lewe en gevoelens 'n belangrike ontwikkelingsstaak vir die middelkinderjarige kind is.

3.1.1.1.1.1.1.2

Kinders in die middelkinderjare wat nie deur hul maats en ander aanvaar word nie, ervaar nie erkenning en beheer nie, en is dikwels tot sosiaal-onaanvaarbare gedrag geneig. Die junior primêre skoolkind ervaar 'n behoefte om te verken, te presteer en om nuttig te wees. (vergeelyk Du Toit & Kruger, 1991:127 en Louw et al., 1990:379.) Hy ervaar dus sukses wanneer ander hom aanvaar. Die aggressiewe kind is dikwels geneig om 'n gevoel van mislukking, ongelukkigheid en alleenheid te ervaar. As gevolg van hierdie gevoelens weet die kind dikwels nie hoe om hul gevoelens aan ouers te verbaliseer nie. Die kind se ongelukkigheid word as nukkerigheid deur sy ouers as gevolg van hul onkunde, beleef. Die ouers se reaksie op die kind se gedrag kan die ouer-kind binding negatief beïnvloed in plaas daarvan dat die probleem of aggressie hanteer word.

Die gesin is die ideale opset waarin 'n kind kan grootword. Volgens West (1992:18) het alle kinders basiese biologiese en emosionele behoeftes wat bevredig moet word sodat die kind kan groei en sy volle potensiaal bereik. Die kind se ouers bly volgens Du Toit & Kruger (1991:125) sy primêre steungewers, al begin hy toenemend buite die gesinskring beweeg. Die aanmoediging, ondersteuning, fisiese kontak, liefde en begeleiding van sy ouers speel dus 'n belangrike rol om latere binding te bepaal.

Die invloed van die ouers op die kind se ontwikkeling speel volgens navorsers 'n belangrike rol in die kind se emosionele ontwikkeling. Vir die doel van hierdie studie is daar op die voorkoms van aggressiewe gedrag in die vroeë middelkinderjare (tussen 6-9 jaar) besluit. Dit is duidelik dat die junior-primêre skoolkind 'n behoefte aan leiding, ondersteuning en belangstelling van sy ouers nodig het. Die kind benodig ook rolmodelle om sy aggressie te hanteer. Indien dié behoeftes nie bevredig word nie, ervaar die kind eensaamheid en moontlike aggressiewe gedrag ontstaan. Dit is die kind se manier om te wys hoe hy voel.

Die behoefte ontstaan by ouers, en veral enkelouers, om toerusting aan te leer om kinders se gedrag te verstaan en om aggressiewe gedrag te beheer. Dit sal die verhouding tussen die ouer en kind ook positief beïnvloed. Navorsers huldig die hipotese dat aggressiewe kinders, veral uit enkelouergesinne nie effektiewe sosiaal aanvaarbare gedrag tydens hul voorskoolse jare aangeleer het nie, as gevolg van swak ouer-kind binding hoofsaaklik. Ouers is besig met hul eie lewens en beroepe, en onvoldoende tyd word aan kinders spandeer. Ten einde die ouer se aandag en tyd te soek, is die kind dan geneig om wangedrag te toon. Hierdie patroon van wangedrag word ook na maats en onderwysers deurgevoer, sosialisering lei skade en die kind benadeel homself dan verder. 'n Program is dus nodig vir die ouer en kind om aggressie aan te spreek en sodoende die ouer-kind binding te versterk.

Navorsers is van mening dat die belangrikste vaardighede vir die verbetering van die ouer-kind verhouding, aanmoediging, luister en waardering is. Dit is die proses waardeur die ouer aanvaar wie sy kind is, en sodoende sy selfvertroue en selfbeeld opbou. Dit help die

kind om in homself en sy vermoëns te glo. Ouers ervaar hul onvermoë om die kind se aggressiewe gedrag te hanteer. Hierdie gevalle word hoofsaaklik by navorser se privaat praktyk aangemeld. Die hulp van die spelterapeut word dus ingeroep.

Volgens Landreth (1991:80) het speltherapie ten doel om die kind innerlik op te bou en sterk te maak sodat groei kan plaasvind. Die aggressiewe kind kan dus deur middel van speltherapie bemagtig word om persoonlike verantwoordelikheid vir sy gedrag te neem, om in kontak met sy gevoelens te kom en sodoende sy verhouding met homself, sy ouers en vriende te verbeter. Volgens Oaklander (1988:276) is die beste wyse om hierdie probleem aan te spreek juis om die kind met homself en sy wêreld in kontak te bring. Die gesin funksioneer as 'n sisteem binne 'n sosiale netwerk. Vir die doeleindes van die studie word die invloed van die sisteem op die kind in ag geneem. Waar kinders van geskeide ouers betrek is, is die primêre versorger gewoonlik by die kind betrokke. Daar is in hierdie studie gepoog om sover moontlik ook die sekondêre versorger te betrek, aangesien die kind naweke by dié betrokke ouer woon.

Die navorsingsprobleem kan dus soos volg saamgevat word: Vanuit die aanmeldings by navorser se privaatpraktyk, blyk dit dat aggressiewe gedrag by die kind in sy middelkinderjare 'n probleem vir die kind sowel as die ouer inhou. Die verhouding en binding tussen ouer en kind word duidelik negatief beïnvloed. Verder is die aggressiewe kind se gedrag by die skool vir sy maats en onderwysers onaanvaarbaar en sosiale ontwikkeling word dus ook negatief beïnvloed. 'n Speltherapeutiese intervensieprogram vir die hantering van die kind se aggressie, blyk dus in belang van die aggressiewe kind en sy ouer(s) te wees. Die kind word dus bemagtig om sy aggressie uit te speel, te besit en suksesvol te beheer, en sy ouer(s) word bemagtig om die kind hierin te ondersteun. Die ouer-kind binding word dus deur bogenoemde program versterk.

1.4 DOEL VAN DIE STUDIE

Volgens De Vos; Schurink & Strydom (1998:7) is doelstellings verkennend, beskrywend of verklarend van aard. 'n Doelstelling is 'n algemene stelling wat na sowel die gevolge

van intervensie as dit wat op die langtermyn bereik wil word, verwys. Doelwitte word omskryf as spesifieke, konkrete en meetbare stellings wat vrae rondom die wie, die wat, tot watter mate, wanneer en waar beantwoord. (vergelyk Anderson, 1989:488-489.) Die volgende doelstelling en doelwitte is in die studie nagestreef.

1.4.1 Doelstelling

Die volgende doelstelling is vir die betrokke studie gestel:

- Om 'n spelterapeutiese intervensieprogram saam te stel en te implementeer ten einde aggressie by die kind in die vroeë middelkinderjare te hanteer en die ouer-kind binding te versterk.

1.4.2 Doelwitte

Die volgende doelwitte is vir die betrokke studie gestel:

- Om deur middel van die literatuurstudie, onderhoude met kundiges en deeglike waarneming in die praktyk, kennis oor die aggressiewe kind in die vroeë middelkinderjare te verkry en die invloed van die aggressiewe kind se gedrag op die ouer-kind binding te begryp en te verbreed – ten einde die intervensieprogram ooreenkomstig hierdie kinders se behoeftes, vermoëns, potensiaal en beperkinge te ontwikkel.
- Om kennis met betrekking tot die beginsels, tegnieke en werkswyses in gestaltterapie en speltherapie in te samel en uit te brei, ten einde die hulpverleningsprogram aan die aggressiewe kind en sy ouer(s) sinvol te ontwikkel en deur te voer.
- Om ouers en hul aggressiewe kinders in die middelkinderjare tydens 'n voorondersoek te betrek, ten einde die doeltreffendheid, die relevantheid en die

uitvoerbaarheid van die intervensieprogram en die meetinstrumente te toets en te verhoog.

- Om ses aggressiewe kinders en hul ouers by die hoofondersoek te betrek waartydens hulle die spelterapeutiese intervensieprogram deurloop, en om hulle by die voor- en natoetsing deur middel van gestandaardiseerde skaalvoltooiing te betrek waardeur die sukses van die program gemeet word.
- Om die hulpverlening deur middel van speltherapie vanuit die gestaltbenadering te rig ten einde die kind te bemagtig om sy aggressie te hanteer en die ouer-kind binding te versterk.
- Om 'n spelterapeutiese intervensieprogram vir gebruik deur spelterapeute en maatskaplike werkers daar te stel.
- Om na afloop van die intervensieprogram, gevolgtrekkings en aanbevelings aan ouers en maatskaplike werkers rondom die identifisering en hantering van aggressie by die middelkinderjare kind en die versterking van die ouer-kind binding te verskaf.

1.5 NAVORSINGSHIPOTESE

'n Hipotese is 'n tentatiewe aanname of voorlopige aanvaarde verklaring oor die verband tussen twee of meer veranderlikes, wat deur eksperimentering of waarneming getoets word (Smit, 1985:17). Kerlinger (in DeVos, 1998:116) sluit hierby aan deur te meld dat die hipotese 'n veronderstelling is wat sowel die verband tussen twee of meer veranderlikes as duidelike implikasies vir die toetsing van die verband, aandui. Vir hierdie navorsing is die volgende hipotese gestel:

“Indien die aggressiewe kind in sy middelkinderjare by die spelterapeutiese intervensieprogram betrek word, en sy ouer(s) deur die intervensieprogram

bemagtig word, kan die kind gehelp word om van sy aggressie bewus te word, te beheer en te verminder, en sodoende word die ouer-kind binding versterk”.

1.6 NAVORSINGSBENADERING

Intervensienavorsing word in die betrokke studie in die vorm van ‘n kombinasie tussen kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsing aangewend. Volgens Creswell (in De Vos, 1998:360) word daar tussen drie modelle in die kombinerings van kwalitatiewe en kwantitatiewe navorsing onderskei: die tweefasemodel; die dominant-teenoor-minder-dominant-model en die gemengde metodologiese model. Die dominant-teenoor-minder-dominant-model is benut waar die navorser een metode (byvoorbeeld kwalitatiewe navorsing) as dominante paradigma gebruik, terwyl die alternatiewe paradigma (kwantitatiewe navorsing) ‘n kleiner komponent van die oorhoofse studie uitmaak. Vir die doel van hierdie studie is kwalitatiewe navorsing grootliks in die hoofondersoek benut, terwyl kwantitatiewe navorsing as ‘n kleiner komponent benut is.

Die doel met **kwalitatiewe navorsing** is om ‘n nuwe navorsingsterrein te verken, of gebeure, ‘n situasie of ‘n verskynsel te beskryf of te verklaar (Landman, 1990:50). De Vos (1998:240) stem met Landman saam deurdat kwalitatiewe navorsing as ‘n multiperspektiewe benadering beskou word wat sosiale interaksie beskryf, interpreteer en ontwikkel. Volgens Marshall & Rossman (1989:11) het ‘n navorser wat kwalitatiewe navorsing doen, met ‘n groot uitdaging te make. ‘n Rede wat die bovermelde skrywers hiervoor aanvoer, is dat daar met unieke mense en situasies gewerk word. Navorser is van mening dat kwalitatiewe navorsing meer met die eienskappe, kenmerke en kwaliteite van menslike gedrag binne die natuurlike konteks gemoeid is. Die metode van kwalitatiewe navorsing is intensiewe betrokkenheid by en interaksie met die individue of subjekte wat bestudeer word.

Kwalitatiewe navorsing blyk ook ‘n indiepte studie te wees, en dit stel derhalwe nie die vereiste dat ‘n groot aantal proefpersone by die studie betrek word nie. Die kwalitatiewe

data wat verkry is, is deur navorsers se eie betrokkenheid en waarneming van die gevallestudies, aantekeninge tydens die sessies, voortdurende assessering van elke sessie en die benutting van oudiokassette bekom. Literatuurstudies is ook gedoen om meer inligting vir die gevallestudies te bekom en om die intervensieprogram te ontwerp. Tydens die betrokke studie is die aggressiewe kind en die soort ouer-kind binding ondersoek, en elke kind se unieke proses is aan die hand van die bevindinge in die navorsing verklaar.

Navorsers is van mening dat die genoemde doelstellings van die studie deur kwalitatiewe navorsing bereik kan word. Die navorsers se betrokkenheid en waarneming tydens die onderhoud bied inligting rondom die aggressiewe kind.

Volgens Schurink (1998:243) het **kwantitatiewe navorsing** ten doel om 'n sosiale verskynsel op 'n objektiewe wyse te meet, 'n hipotese te toets en menslike gedrag te voorspel en te beheer. Veranderlikes word tydens kwantitatiewe navorsing gemanipuleer, en gestandaardiseerde metodes van data-insameling word aangewend om die verband tussen veranderlikes aan te dui en te verklaar. Skale as kwantitatiewe data-insamelingsmetode is as 'n voor- en nameting aan die betrokke kind en sy ouer(s) gegee om die verband tussen die veranderlikes te meet.

1.7 SOORT NAVORSING

In die betrokke studie is daar van intervensienavorsing gebruik gemaak. Intervensie navorsing is volgens De Vos (1998:11) 'n nuwe model van ontwikkelingsnavorsing. Intervensienavorsing val ook binne die konteks van toegepaste navorsing. Volgens Bloom (1986:56) het toegepaste navorsing ten doel om deur middel van 'n studie die wetenskaplike en tegnologiese kennis van 'n maatskaplike verskynsel uit te brei, met die praktiese benutting daarvan as die uitsluitlike oogmerk. Volgens De Vos (1998:11) wil intervensienavorsing iets nuuts ontwikkel, implementeer en evalueer om die probleem in die praktyk aan te spreek.

Binne intervensienavorsing kan 'n navorsingsprojek op die ontwikkeling van nuwe intervensiemetodes gerig word. Hierdie aspek van intervensienavorsing noem De Vos, Schurink & Strydom (1998:11) "intervention design and development". Daar is in die betrokke studie gepoog om die reeds bestaande kennis oor die aggressiewe kind en ouer-kind binding uit te brei en toe te pas, om effektiewe metodes in die intervensie met die kind en die ouer te vind, en om 'n program te ontwikkel wat as riglyn in die hulpverlening aan die aggressiewe kind en die versterking van die ouer-kind binding sal dien. Hierdie program is geïmplementeer en geëvalueer.

Intervensienavorsing word deur De Vos (1998:385) in ses fases ingedeel, naamlik:

- **Fase 1:** Analisering van die probleem en beplanning van die projek. In die betrokke studie is daar eerstens 'n probleemanalise van die moontlike invloed van 'n kind se aggressie op die ouer-kind binding, gedoen. Kinders in hul middelkinderjare wat aggressiewe gedrag openbaar, is by navorser se privaatpraktyk geïdentifiseer. Toestemming is van die aggressiewe kind se ouer(s) verkry aangesien die kind en sy ouer(s) die eerste sessie saam bygewoon het.
- **Fase 2:** Die insameling van data en die opstel van 'n sintese. 'n Literatuurstudie is volledig gedoen om inligting rondom aggressie, die middelkinderjare, die ouer-kind binding, speltherapie en die gestaltbenadering te bekom.
- **Fase 3:** Die ontwerp- 'n bruikbare ontwerp word gekies. In die betrokke studie is 'n sisteem vir data-insameling ontwerp om die intervensie suksesvol te kan uitvoer.
- **Fase 4:** Vroeë ontwikkeling en die voorondersoek. Die intervensieprogram is tydens die voorondersoek met twee laerskoolkinders en hul ouers geïmplementeer, en die voorondersoek is vir benutting in die hoofondersoek geëvalueer en aangepas.
- **Fase 5:** Evaluering en 'n uitgebreide ondersoek. In hierdie fase is die intervensieprogram tydens die hoofondersoek met ses laerskoolkinders wat

aggressiewe gedrag openbaar het en waar onvoldoende ouer-kind binding na vore gekom het, geïmplementeer.

- **Fase 6:** Verspreiding van die navorsingsproduk. Hierdie fase is nie in die betrokke studie benut nie. Daar is wel 'n navorsingsverslag geskryf, aanbevelings op mikro-, meso- en makrovlak gemaak en terugvoer is aan ouers en maatskaplike werkers gegee. 'n Hipotese is vir verdere navorsing gestel en daar word beplan om artikels vir publikasie in vaktydskrifte gereed te maak. Navorsers beplan verder om die program deur die aanbieding van kort kursusse te bemark en om in navorsers se privaatpraktyk te benut.

Navorsers beskou die eerste vier fases as die voorondersoek en die program in intervensienavorsing, terwyl die vyfde fase as die empiriese uittoetsing en evalueringskomponent in intervensienavorsing dien, en die sesde fase basies die beskikbaarstelling en bemarking van die navorsingsproduk behels.

1.8 NAVORSINGSONTWERP

Volgens Tripodi (in Grinnell, 1981:198) sluit die navorsingsontwerp die hele proses van navorsing in. Hy konstateer: “ *The purpose of research designs is to provide a set of systematic procedures for producing data pertaining to the development, modification or expansion of knowledge*”. 'n Navorsingsontwerp dien dus as 'n raamwerk wat struktuur aan die navorsing gee en waarin spesifieke strategieë verskaf word om die navorsing suksesvol uit te voer.

Vir die doel van hierdie studie het navorsers die verklarende ontwerp oorweeg, maar navorsers is oortuig dat kwasi-eksperimentele navorsing as enkelstelselontwerp benut moet word. Volgens Grinnell & Williams (1990:167) word 'n verklarende ontwerp gebruik in 'n poging om aspekte wat voorheen ontdek is, te verduidelik. Dit beteken dat baie inligting oor die navorsingsontwerp reeds bekend is, en dat die navorsers in die posisie is om te probeer vasstel of 'n sekere onafhanklike veranderlike X 'n sekere

afhanklike veranderlike Y veroorsaak. Daar is reeds bestaande kennis oor aggressie en ouer-kind verhoudings. Navorser het dus bepaal of die afhanklike veranderlike (die middelkinderjare kind se aggressie en die ouer-kind binding) deur die onafhanklike veranderlike (speltherapeutiese intervensieprogram) veroorsaak word. Die verklarende ontwerp het dus met oorsaaklikheid te make.

Kwasi-eksperimentele navorsing as enkelstelselontwerp is volgens Strydom (1998:141) 'n vorm van verklarende navorsing. Verskeie enkelstelselontwerpe word volgens Bloom & Fischer (in Strydom, 1998:141) gebruik, maar vir die doeleindes van die studie word die kwasi-eksperimentele ontwerp benut.

1.9 NAVORSINGSPROSEDURES EN WERKSWYSE

Volgens Grinnell (1993:4) het die navorsingsprosedure ten doel om nuwe kennis op te doen en/of reeds bestaande kennis uit te brei, sodat die resultate van die navorsing geldig is en verklarend aangewend kan word. Vir die doel van hierdie studie het die navorser van die kwasi-eksperimentele prosedure as enkelstelselontwerp gebruik gemaak.

Hierdie ontwerp kan ook 'n voortoets-natoets ontwerp (A-B-A ontwerp) genoem word. (vergelyk Strydom, 1998:145.)

Die voortoets-natoets enkelstelselontwerp kan soos volg beskryf word:

A-B-A

waar

A – Eerste waarneming van die afhanklike veranderlike (Bylae C en D ten opsigte van die ouer en bylae F en G ten opsigte van die kind is benut).

B – Onafhanklike veranderlike (speltherapeutiese intervensieprogram).

A - Tweede waarneming van die afhanklike veranderlike (Bylae C en D ten opsigte van die ouer en bylae F en G ten opsigte van die kind is benut).

Die voortoets van die afhanklike veranderlike word volgens Strydom (1998:145) gebruik as basis vir die vergelyking van die natoets. Die resultate van die voor- en natoets word

met mekaar vergelyk om die impak van die intervensie te bepaal. Daar word dus deur middel van die voortoets-natoets ontwerp bepaal tot watter mate die spelterapeutiese intervensieprogram (onafhanklike veranderlike) die middelkinderjare kind se aggressie en die ouer-kind binding (afhanklike veranderlike) beïnvloed. Navorsers is van mening dat die afhanklike veranderlike aan die onafhanklike veranderlike in die betrokke studie blootgestel is. Daar kan dus aangeneem word dat enige verskil tussen die afhanklike veranderlikes wat tydens die voortoets en die natoets aangedui is, deur die onafhanklike veranderlike veroorsaak is. Die kind het dus van sy aggressie bewus geword en kon sy aggressie beheer wat tot die versterking van die ouer-kind verhouding gelei het.

Navorsers het van navorsing onder gekontroleerde omstandighede deur middel van die veldopname gebruik gemaak. Navorsers het gepoog om die inherente kenmerke van die betrokke persoon waar te neem. Die navorsers word dus deel van die proses. Tydens die betrokke studie is inligting ten opsigte van die aggressiewe kind en sy ouer ook deur middel van gevallestudies, prosesnotas, voortdurende assessering na elke sessie en die benutting van oudiokassette bekom. Volgens Landman (1990:50) is laasgenoemde kenmerkend van kwalitatiewe navorsing. Smit (1985:76) omskryf die navorsingsprosedure as waarneming in 'n gekontroleerde toestand. Die veldopname is volgens Smit (1985:76) vir 'n omvangryke studie geskik. Persoonlike onderhoude, vraelyste en gekontroleerde waarnemings word in die veldopname gebruik.

Navorsers het ses kinders tussen die ouderdomme van ses en nege jaar van beide geslagte wat aggressiewe gedrag toon, en die ouer(s) van die betrokke kind waar ouer-kind binding deur hulleself as swak beskryf is, as respondente by 'n spelterapeutiese program ingeskakel. Die kind en ouer(s) van die kind is dus by die sessies betrek.

Tydens die eerste twee sessies het die betrokke kind 'n skaal oor die bewustheid van sy aggressie en die tipe ouer-kind binding wat voorkom, voltooi (Bylae F en G). Dit is as gestruktureerde skaal hanteer. Die betrokke kind het ook 'n skaal tydens die beginfase van die intervensie oor sy maatskaplike funksionering voltooi (Bylae E). Hierdie skaal is slegs benut om inligting oor die kind te verkry, en nie as deel van die voor- en nameting

nie. Die ouer(s) van die betrokke kind het ook 'n skaal oor die ouer se bewustheid van sy kind se aggressie en die ouer se binding met sy kind ingevul (Bylae C en D).

Tydens die verloop van die sessies het navorser van ongestruktureerde waarneming gebruik gemaak en spesifiek op bogenoemde aspekte gefokus wat in die gevallestudies aangeteken is. Na afloop van die intervensie het die betrokke kind en die ouer, op dieselfde manier as tydens die eerste sessie weer die skale voltooi (Bylae C, D, F en G). Die effektiwiteit van die intervensieprogram is daardeur bepaal.

1.10 VOORONDERSOEK

1.10.1 Literatuurstudie

Relevante bronne is geraadpleeg ten einde inligting aangaande kinders se ontwikkeling in hul middelkinderjare, aggressiewe gedrag by kinders en ouer-kind binding te bekom. Spel terapie as terapeutiese medium en sekere gestaltinge is geïdentifiseer. Verskeie bronne wat vir die studie gebruik is, is deur middel van 'n rekenaarsoektog deur die Universiteit van Pretoria se Akademiese inligtingsdiens geïdentifiseer. Min literatuur is oor ouer-kind binding en die invloed op latere ontwikkeling beskikbaar. Boeke, tydskrifartikels, proefskrifte en verhandelings was ook benut. Bronne uit ander dissiplines soos Sielkunde, Opvoedkunde en Kriminologie is ook vir die studie benut.

Die literatuurstudie is nie alleen hoofsaaklik gemik op die duidelike formulering van die probleem nie, maar is ook die aangewese bron van inligting oor hoe in die beplanning en die uitvoering van die voorgestelde titel te werk gegaan moet word. Oorsese bronne en artikels was van groot nut gewees, veral wat betref 'n volledige literatuuroorsig oor ouer-kind binding.

1.10.2 Konsultasie met kundiges

Navorsers het onderhoude met 'n aantal persone gevoer wat waardevolle inligting in verband met aggressiewe gedrag by kinders en ouer-kind binding verskaf het. Die volgende professionele persone is aangaande sekere aspekte van die betrokke studie gekontak:

- Mev Irma Schutte- maatskaplike werker in privaatpraktyk, Pretoria, is genader om inligting rakende die enkelouer en ouer-kind binding te verkry.
- Mev Nicolene Schuld – opvoedkundige sielkundige, Hoërskool Ben Viljoen, Groblersdal. Mev Schuld is verantwoordelik vir die hantering en voorligting van kinders wat probleemgedrag binne die skoolopset openbaar. Sy is van mening dat swak ouer-kind verhoudings tot aggressiewe gedrag by die kind bydra. Binding moet dus op 'n vroeë ouderdom reeds versterk word.
- Mev Heila Scholtz – junior-primêr skoolonderwyseres, Laerskool Julian Muller, Groblersdal. Sy haal aan deur die volgende te noem: *“Aggressie by die junior-primêre skoolkind het baie toegeneem, ouers spandeer onvoldoende tyd saam met hul kinders en kinders ontvang dus nie die nodige ondersteuning en liefde nie”*. Sy lewer belangrike insette ten opsigte van die jong skoolkind se ontwikkeling.
- Dr J M Yssel – spelterapeut in privaat praktyk. Waardevolle insette word oor spel terapie en die gestaltbenadering vir die doeleindes van die studie gelewer.
- Persoonlike ongestruktureerde onderhoude met ouers van aggressiewe kinders om die invloed op die ouer-kind binding te bepaal.
- Beide prof. M.S.E Du Preez en dr. C.S.E. Delport van die Universiteit van Pretoria het as navorsingskundiges tydens die navorsers se navorsingstentamen en studie opgetree.

1.10.3 Uitvoerbaarheid van die ondersoek

Navorsers is van mening dat die studie as gevolg van die volgende redes uitvoerbaar was:

- As gevolg van die navorsers se betrokkenheid by Laerskool Julian Muller in privaatpraktyk, bestaan daar 'n goeie verhouding tussen die onderwysers en navorsers. Verwysings van kinders na navorsers se praktyk is meestal vanaf die Laerskool. Navorsers is tans die enigste spelterapeut in Groblersdal. Die kinders is hoofsaaklik deur hul ouers verwys aangesien die hoofaanmeldingsprobleem by navorsers se praktyk aggressiewe kinders met ouer-kind probleme is. Toestemming is dus slegs vanaf die ouers nodig om hul kinders by die studie te betrek.
- Die terapeutiese fasiliteite vir die navorsingsdoeleindes was beskikbaar as gevolg van die navorsers se ingerigte speelkamer by haar privaatpraktyk waar sy speltherapie toepas.
- Kenners op die gebied van probleemgedrag by kinders was ook beskikbaar en gemotiveerd om insette te lewer sodat 'n suksesvolle kinderpraktyk kon ontstaan en die intervensieprogram suksesvol aangewend is.
- Navorsers se privaatpraktyk is in Groblersdal geleë, wat die toegang tot terapie vir ouers en kinders maklik maak. Tans is die meerderheid verwysings, aggressiewe kinders in hul middelkinderjare en probleme met dissipline tuis. Vir die doeleindes van die navorsing kon respondente dus maklik geïdentifiseer word.
- Navorsers se teoretiese kennis en opleiding as maatskaplike werker, en praktiese kennis as spelterapeut, asook met die leiding wat van die promotor verkry is, het die navorsers in staat gestel om die vaardighede en tegnieke in speltherapie met sukses aan te pak.

- Skriftelike toestemming is van die betrokke ouer(s) verkry om hul kind en hulself vrywillig by die studie te betrek. 'n Skriftelike kontrak is met die betrokke ouer en kind opgestel, ten einde konfidensialiteit te verseker en toe te sien dat almal se belange op die hart gedra word.

- Die intervensieprogram het tussen 18 Augustus 2000 en 13 Oktober 2000 plaasgevind. Die program het uit tien sessies van vyf-en-veertig minute elk bestaan. By die eerste sessie was die betrokke kind en sy ouer(s) saam vir assessering. Vanaf sessie twee tot sewe het die kind alleen by terapie ingeskakel. Tydens sessie agt tot tien was die kind en sy ouer(s) weer saam betrokke tydens die terapie. Speltherapie sessies het een tot twee keer 'n week plaasgevind.

1.10.4 Toetsing van skale en intervensieprogram

Navorser het vir die doel van die studie persoonlike onderhoude aan die hand van gestandaardiseerde skale (Hudson skale) met ouers en kinders voltooi. Die volgende skale was vir die betrokke kind gebruik:

- Kinderfunksioneringsinventaris – Junior- Primêr (Bylae E);
- Kind se houding teenoor ma (Bylae F);
- Kind se houding teenoor pa (Bylae G).

Die volgende skale het die betrokke ouer(s) voltooi:

- Indeks van ouergesindheid (Bylae C) en
- Kindergedragkaderingskaal (Bylae D).

Volgens Faul & Van Niekerk (1999:92) is die gestandaardiseerde skaal (naamlik die kinderfunksioneringsinventaris) spesifiek vir die laerskoolkind ontwerp. Hierdie skaal meet sestien algemene aspekte wat by dié kind voorkom, byvoorbeeld selfbeeld,

verantwoordelikheid, aggressie, angs, binding met die ouers, probleme by die skool, maats en gesinsprobleme.

Die skaal is met twee kinders en hul ouers in 'n voor- en natoets benut ten einde die resultate te bepaal. Die bruikbaarheid, duidelikheid en verstaanbaarheid van die skaal kon getoets word. Al was dit 'n gestandaardiseerde skaal wat gebruik is, is dit benut om die konsekwentheid vir die doel van die ondersoek te meet. Die intervensieprogram is ook met die twee kinders as voorondersoek uitgetoets. Veranderings en aanpassings aan die intervensieprogram is aangebring ten einde die program vir die hoofondersoek af te rond. Dit wat in die voorondersoek verander is, is die hoeveelheid tyd wat daar aan die invul van die skale gespandeer is, en of ouer en kind saam in dieselfde kamer die skale kan voltooi.

Die gestandaardiseerde skaal is as die voor- en die natoets in die hoofondersoek deur die betrokke ouer(s) en kind voltooi. Die skale van die ouer(s) het op hul bewustheid van die kind se aggressiewe gedrag en hul binding met die kind gefokus (Bylae C en D). Die skale van die betrokke kind het op die kind se bewustheid van sy gevoelens, soos aggressiewe gedrag en sy binding met sy ouer(s) gefokus (Bylae E, F en G).

In die voorlopige studie is besef hoe belangrik 'n intervensieprogram is om die aggressiewe kind te verstaan en te bemagtig, en om die ouer-kind binding te versterk. Die voorondersoek vorm nie deel van die finale verslag en aanbevelings nie. Die doel was slegs om vroegtydig probleemareas in die navorsing raak te sien en uit die weg te ruim.

1.11 OMSKRYWING VAN UNIVERSUM, AFBAKENING VAN STEEKPROEF EN WYSE VAN STEEKPROEFNEMING

Daar kan volgens Grinnell & Williams (1990:119) twee hoofgroepe steekproewe onderskei word, naamlik die waarskynlikheidseleksie en die nie-waarskynlikheidseleksie tipe van steekproewe. Die metode van steekproeftrekking was nie-waarskynlikheidseleksie gewees aangesien die universum nie bekend was nie. Navorsers

het nie vooraf geweet wie vir terapie sal aanmeld nie. Eers nadat die kliënte aangemeld het, kon hulle eienskappe bekend word. Die universum het dus uit kinders bestaan wat oor 'n spesifieke tydperk by navorser se privaatpraktyk aangemeld het, as gevolg van aggressiewe gedrag en/of onvoldoende ouer-kind binding. In hierdie studie is daar spesifiek van doelgerigte steekproeftrekking gebruik gemaak.

Eienskappe soos woede-uitbarstings en aggressie is by die seleksie van die proefpersone in ag geneem. Proefpersone was dus doelgerig vir deelname in die navorsingsproses geselekteer. Aangesien die fokus op die vroeë middelkinderjare was, is slegs kinders tussen die ouderdom van 6 jaar en 9 jaar by die studie betrek. Seleksie in navorser se praktyk het op die volgende kriteria berus:

- **Geslag:** beide geslagte.
- **Ouderdom:** ses tot nege jaar.
- **Taal:** Afrikaans of Engels.
- **Probleem:** Aggressiewe gedrag by kinders, waar ouers self weens swak ouer-kind verhoudings aanmeld.
- **Ouers:** Getroud of enkelouers.
- **Tydperk:** Tussen 31 Julie 2000- 14 Augustus 2000 waar ouers by navorser se praktyk vir terapeutiese dienste kon aanmeld. Die sessies vir die doeleindes van die studie het vanaf 18 Augustus 2000 tot 13 Oktober 2000 plaasgevind.

Vanuit die universum en met bogenoemde kriteria in gedagte, het navorser deur doelgerigte steekproeftrekking ses kinders en hul ouer(s) vir die doeleindes van die betrokke studie geselekteer. Drie gevalle was enkelouers. By twee van daardie aanmeldings was 'n ouer oorlede en een was 'n geskeide ouer. Die ander drie aanmeldings was getroude ouers.

1.12 ETIESE ASPEKTE

“Ethics is a set of moral principles which is suggested by an individual or group, is subsequently widely accepted, and which offers rules and behavioural expectations about the most correct conduct towards experimental subjects and respondents, employers, sponsors, other researchers, assistants and students” (Strydom, 1998a:24). Etiese aspekte verwys dus na die beginsels waarop navorsing gebaseer moet word waar elke navorser sy studie voortdurend eties evalueer. Etiese aspekte moet deel van elke navorser se lewenstyl uitmaak.

Sekere etiese aspekte moet volgens Strydom (1998a:25-34) in ag geneem word, naamlik die besering van respondente, die doel van die navorsing met voor-en nadele vir die respondent, konfidensialiteit, die ervaring en kennis van die navorser moet aan die respondent verseker word, samewerking met kollegas en finansiële steun en/of borge vir die navorsing moet konfidensieel hanteer word, en die bekendstelling en beskikbaarheid van die bevindinge moet in ag geneem word. Volgens navorser is dit die navorser se verantwoordelikheid om laasgenoemde etiese aspekte in ag te neem wanneer kontrakte tussen die navorser en respondent saamgestel word.

Vir die doeleindes van die studie het die betrokke respondente self by navorser se privaatpraktyk aangemeld om in die studie betrek te word. ‘n Kontrak vir slegs die betrokke ouer(s) is dus saamgestel. Die navorser het met die ouer(s) ‘n kontrak geteken waar die etiese aspekte bespreek is (sien bylaag B). Die navorser en die betrokke kind het ‘n mondelinge ooreenkoms ten opsigte van die reëls en tye van die terapisessies nagegaan. In die gevallestudies word van skuilname gebruik gemaak ten einde die konfidensialiteit van kliënte te verseker.

1.13 LEEMTES EN PROBLEME WAT TYDENS DIE STUDIE ERVAAR IS

- **Invul van vraelyste**

Alhoewel die skale gestandaardiseerd en spesifiek op die laerskoolkind gefokus was, was sekere vrae moeilik verstaanbaar vir die respondent en kon die terapeut se leiding moontlik die respondent se keuse beïnvloed het. Die beantwoording van die skale was nie altyd vir die respondent aangenaam om in te vul nie (moontlik oor die aggressie en weerstand wat die respondent gebied het). 'n Moontlike ander voorgrondsbehoefte by die respondent kon die beantwoording beïnvloed het.

- **Weerstand by die respondent**

Tydens die eerste sessie het twee respondente baie weerstand teenoor die terapie gebied. Dit het die verloop van die studie vertraag. Een respondent was net bereid om vier speltherapiesessies by te woon. Dit was die respondent se keuse. Die respondent se aggressie kon in 'n mate aangespreek word, maar verdere bewusmaking van sy aggressie sou tot voordeel gewees het. Die ouer-kind verhouding kon dus nie optimale aandag ontvang nie, aangesien die respondent steeds aggressiewe gedrag getoon het. Vyf van die ses respondente het die sessies voltooi. Die sesde respondent het egter tydens die aanvangsfase van die sessies onttrek. Die kind is vir die behandeling van moontlike Tourette-sindroom en ander faktore wat tot die kind se erge aggressie bydra, verwys. Vyf respondente het dus aan die betrokke studie deelgeneem.

- **Ouerleiding**

Alhoewel ouerleiding tydens die laaste drie sessies aan die respondente aangebied is, het sekere ouers dit nie voldoende benut nie. Navorser is van mening dat die ouers 'n behoefte aan meer gestruktureerde ouerleidingsessies het.

- **Gebrek aan gereelde kontak met die respondente**

Die enigste werklike probleem wat navorser tydens die uitvoering van hierdie studie ervaar het, was dat sommige respondente afspraak vergeet het of nie opgedaag het nie. Die verloop van die studie was dus vertraag.

1.14 DEFINISIES VAN HOOFKONSEPTE

1.14.1 Aggressie

Volgens Oaklander (1988:221) is aggressie die “...*most feared, resisted, suppressed, threatening emotion because it is so often the most important and the deepest hidden block to one’s sense of wholeness and well being*”. Schaefer & Millman (1992:236) noem dat aggressie die gedrag is wat tot die persoonlike besering van andere lei. Aggressie raak egter ‘n masker of soos Eastman (1994:3) dit aanhaal: “...*when children feel angry, hurt, dissappointed or frustrated they want the world to know...the dragon of anger has many faces...*”.

Aggressie is dus ‘n normale, eerlike, maar negatiewe gevoel wat elke mens ervaar. Dit is egter die manier waarop aggressie hanteer word wat uiters belangrik is. Kinders wil in beheer van hul lewe wees. Indien die kind dus aggressief raak, gebruik die kind sy aggressie as ‘n wapen om homself te beskerm.

1.14.2 Middelkinderjare

Volgens Louw et al.(1990:325) is die middelkinderjare die tydperk tussen die sesde en twaalfde lewensjare van ‘n kind. Bender (1996:112) konstateer dat die kind tussen die ouderdom van ses tot twaalf jaar in sy middelkinderjare is. Die kind is op ‘n stadium van ontdekking en groei. Die kind is op ‘n stadium in sy lewe wanneer hy enersyds die wondere van die lewe ontdek en andersyds emosioneel ontwaak wat ‘n uitwerking op die ontwikkeling tot volwassenheid het. Die middelkinderjare word volgens hierdie skrywers gewoonlik met die kind se skooltoetreding as mylpaal beskryf. Hierdie tydperk is van kritieke belang vir die kind se kognitiewe, sosiale, emosionele en selfkonsepontwikkeling.

Die middelkinderjare kan dus beskou word as die tydperk waar die kind in die laerskool op alle gebiede groei en ontwikkel. Die kind is dus in hierdie stadium in 'n proses om homself te vind, te leer, te groei en te ontwikkel.

1.14.3 Speel terapie

1.14.3 Ouer-kind binding

Speel terapie word

Volgens Bowlby (1993:67) word binding as sekuriteit en veiligheid beskryf en hy noem dat die bindingsproses by ouers en kinders van die uiterste belang is. Kinders voel veilig indien hulle verhouding met hul ouers vir hulle sekuriteit bied. Waar daar geen binding is nie, kan 'n kind gemengde emosies openbaar soos 'n behoefte aan liefde, 'n soeke na afhanklikheid, vrees, aggressie en eensaamheid kan voorkom. Maccoby (1980:3) noem dat hoe sterker die ouer-kind binding is, hoe sterker is die kind se innerlike om aan sy gevoelens uiting te gee. Hy beskryf binding as 'n gevoel om die kind veilig te laat voel.

Speel terapie dien die

Positiewe binding bied dus sekuriteit en veiligheid aan die ouer en kind. Indien positiewe binding nie by die ouer en kind plaasvind nie, kan die kind sy emosies onderdruk of wegsteek, en dit verhoed dat die kind in beheer van sy gevoelens is.

Indien om 'n fokus te

1.14.4 Gestalt terapie

LIS INDELING VAN

Gestalt terapie is 'n humanistiese, prosesgeënteerde vorm van terapie wat op al die aspekte van 'n persoon, naamlik sy sintuie, liggaam, gevoelens en intellek betrekking het (Oaklander, 1993:281). Dit omsluit die kognitiewe en emosionele totaliteit van elke persoon, elke oomblik en tydens elke gebeurtenis (Clarkson, 1989:1). Volgens Gouws, Louw, Meyer & Plug. (1979:104) is gestalt terapie 'n vorm van psigoterapie wat fokus op dit wat onmiddellik teenwoordig is, met die doel om die kliënt te help om die gewaarwording van sy ervarings in hulle totaliteit te verbeter.

om 'n belang te fokus

Gestalt terapie het dus ten doel om die mens in kontak met sy gevoelens te bring.

Gestalt terapie is 'n terapeutiese benadering wat op menslike groei, bewustheid en

verantwoordelikheid fokus. Hierdie aspekte vorm dus deel van beheer en balans in 'n persoon se lewe.

1.14.5 Speltherapie

Speltherapie word volgens Axline (in West, 1992: 13) soos volg omskryf: *“Play therapy is based upon the fact that play is the child’s natural medium of self-expression. It is an opportunity which is given to the child to ‘play out’ his feelings and problems, just as in certain types of adult therapy, an individual ‘talks out’ his difficulties”*. Oaklander (1988: 160) noem dat kinders speel om hul ervaring met die terapeut te deel oor wat in hul lewens aangaan. Speltherapie veronderstel 'n terapeutiese situasie met terapeutiese tegnieke ten einde terapeutiese intervensie te bereik.

Speltherapie dien dus as kommunikasiemedium tussen die kind en die terapeut waar die kind die geleentheid gebied word om sy ervaringswêreld en sy behoeftes in 'n veilige atmosfeer te ontlaai. Die kind word dus deur middel van speltherapie van sy behoeftes bewus. Hy kan dit uitspel en beheer daarvoor verkry. Sekere kinders het egter speltherapie nodig om 'n forum te skep waarbinne die kind kan kommunikeer.

1.15 INDELING VAN DIE NAVORSINGSVERSLAG

Die studie word in agt hoofstukke aangebied.

Die doel van hoofstuk 1 is om breë trekke te gee waaroor die navorsing handel, wat daarmee beoog is en die prosedures wat gevolg is om dit deur te voer.

In hoofstuk 2 word die middelkinderjare bespreek. Daar is op alle aspekte van die ontwikkeling gefokus.

Aggressiewe gedrag in die middelkinderjare word in hoofstuk 3 bespreek. Die oorsake, voorkoming en hantering van aggressiewe gedrag in die middelkinderjare geniet op alle vlakke van die kind se ontwikkeling aandag.

Hoofstuk 4 verskaf 'n oorsigtelike beeld van die invloed van die ouer-kind binding op 'n kind se aggressie. Klem word veral op die ontwikkeling van binding, faktore wat binding beïnvloed en die versterking van die ouer-kind binding in die middelkinderjare gelê.

Hoofstuk 5 behels 'n literatuurstudie oor speltherapie. Klem word onder andere gelê op die doel, waarde en ontwikkeling van spel in die middelkinderjare, uitgangspunte en beginsels in speltherapie, die eienskappe van die spelterapeut, struikelblokke in speltherapie met die aggressiewe kind, en die terapeutiese proses tydens speltherapie. Die gestaltbenadering wat as basis vir die studie dien geniet ook aandag.

Die praktiese uitvoering van die navorsing (empiriese ondersoek) word in hoofstuk 6 uiteengesit.

'n Volledige uiteensetting van die spelterapeutiese intervensieprogram wat tydens die betrokke studie geïmplementeer is, word in hoofstuk 7 verskaf.

Navorser kom in hoofstuk 8 tot 'n eie gevolgtrekking na afleiding wat van die bevindinge in hoofstuk 6 gemaak is, en aanbevelings op grond van die inligting wat uit die ondersoek verkry is, word gemaak.

1.16 SAMEVATTING

Hierdie hoofstuk is benut om 'n aantal aspekte betreffende die metodes en die prosedures waarvolgens die studie uitgevoer is, te bespreek. Eerstens is aandag aan die motivering vir die keuse van die onderwerp en die probleemformulering gegee. Die doel van die studie en die navorsingshipotese is bespreek. Die navorsingsmetodologie is bespreek en laastens is definisies van die hoofkonsepte uiteengesit.

